

האשה רבקה כהן, אשת הנאשם ואדומת שער כמוהו, משוחחת עם פרקליטו של בעלה, שלמה זקהם. משמאל: מזכיר משק שער העמקים, בו מכהנת רבקה כהן כמחנכת. מזכיר המשק אישר השבוע כי רבים מבני המשק דאו את האיש שביקר כמה פעמים בשעות הערב אצל כהן, ואשר הממונה על שרותי הבסטחון הגדירו כמרגל זר.

התעמלות מובהקות, שכל אחת מהן נראית כדוגמה לביון בית המשפט. טענות אלה: "לנו ברור, כי בוצע כאן מעשה ריגול, שהתחיל זמן רב לפני שגילינו דבר קיום הפגשות הקונספירטיביות בין כהן ובין שליח הריגול" (מעריב, יום א'). "טרם קרה שאדם, שהועמד לדין באשמת ריגול על-פי חומר שנאסף על-ידי הש.ב., זוכה על-ידי בית המשפט" (הממונה, לכתב הארץ, יום א'). טענת הממונה כי כהן לא רצה להסביר לו את רקע פגישותיו, אינה נראית יוצאת-דופן. כהן אינו האדם היחיד בארץ שאינו מאמין לממונה על שרותי הבסטחון.

ניצנים של מלחמת אחים

שבוע היה נראה כי פרשת כהן עשויה להידמות לפרשת דרייפוס לא רק מבחינת הנתונים האובייקטיביים, אלא גם מבחינת ההשפעה על המוראל הלאומי. אי אפשר להעריך גם כיום מה עוצמה הייתה השפעת משפט הריגול הצרפתי הזה, בגילגוליו השונים, על ההיסטוריה הצרפתית. במשך דור שלם חילק את האומה לשני מחנות יריבים, ששנאו זה את זה יותר מכפי שנשאו את האויב הזר. אנשי הבסטחון הצרפתיים הרחיקו לכת במלחמתם נגד דרייפוס עד שחיפו בהכרה מלאה על מרגלים אמיתיים, והפכו בעל-כורחם למשרתיים של אויבי צרפת. ואילו חסידי דרייפוס, שנרדפו תחילה על צארה, הושבו על ססליה-נאשמים והושלכו לכלא, חוללו לבסוף מהפכה פוליטית ששינתה לחלוטין את פניה של הרפובליקה השלישית. השבוע כבר ניכרו הסימנים הראשונים של מלחמת-אחים כזאת במדינה. אחרי שניסתה תחילה להימנע ממאבק, והצטיינה בהסנות מסוכנת, התעוררה מפ"ם לעמדה תקיפה יותר. דובריה החלו רומזים כמעט בגלוי כי ההאשמה נגד כהן מבווימת בודון, לצרכים פוליטיים. פה ושם הסתמנו הסימנים הראשונים של לידת תנועה ציבורית אמיתית למען כהן, שהתאחדה מסביב לתביעה הנמרצת לעריכת משפט מזורז, מהיר ופומבי. מארטיין בובר הזקן (81), שהפך החודש פרופסור של סורבון הפאריסאי הנוערץ, מירר בבכי כששמע על הפרשה. הוא לא היה היחיד שהיה משוכנע בצידוקו של כהן. מן הצד השני התגבשה חזית ציבורית נגדית. כתב היומון המפא"י ג'רוסלם 1908, במאמר ראשי: "יש לחכות ולראות (אם כהן הוא מרגל), (אולם) תהיה התשובה כאשר תהיה, המדינה והבסטחון הלאומי יסבלו, עד אשר יבינו כל האזרחים כי יש לשים גבול ברור בין ביקורת מדינית פנימית ובין יוזמה מדינית בחוץ".

היתה זאת כמעט הכרות-המטרות של החזית האנטי-כהנית. השופר הממשלתי קבע למעשה כי המטרה של מאשימי כהן היא לשים קץ לכל נסיון של גוף ישראלי להפיץ את דעותיו מעבר לגבולות הארץ, ולפעול למען הבנתם בארצות אחרות, בעולם היהודי והלא-יהודי. אם כן, מהחה פרשת כהן המשך ישיר לפרשת ועדת-פלורונג, למדינות ראובן שילוח ולשיאפה להטביע על המדינה קו מונולטי טוטאליטארי בנוסח הסובייטי. וזהי חרב רבי-צדית, העשויה לפגוע, בשיטות דומות, במחנות רבים: אנשי תנועת-החרות הפועלים כלפי צרפת, בדוגלי הרעיון השמי הפועלים כלפי העולם הערבי, ובאנשי השמאל הפועלים כלפי המחנה הקומוניסטי.

אם תחריף פרשת-כהן במרוצת השבועות והחודשים, היא עשויה להשכיח כל בעיה לאומית אחרת. כבר השבוע הסיחה את דעה המדינית קן התמורות המהפכניות המתחוללות סביבה — ההפיכה הרת-החשיבות בסודאן, הענינים המתקבלים בשמי ירדן והתלקחות החדשה של בעיית הפליטים הערביים — שלוש בעיות החשובות לאין שעור יותר מכל אשר עלול היה להתרחש בין המוסד החינוכי והשער הראשי של משק שער העמקים.

דרייפוס: דוגמה ואזהרה

הציונות המדינית נולדה על רקע פרשת דרייפוס. למראה ההשתוללות המבחינה של האספסוף המוסת ברחובות פאריס, שבתע ממת לדרייפוס ולכל היהודים, עלה בלבו של העתונאי האוסטרי תיאודור הרצל הרעיון כי ליהודים שוב אין מקום ביבשת בה יכולה לקרות פרשה כזאת. אם תזכה ישראל לפרשת-דרייפוס משלה, תהיה זאת אירוניה של ההיסטוריה.

אדריסמכויות, המחייב את בעליו (האלמוני) לניטראליות קיצונית. היה זה, קודם כל, גילוי מובהק של אופי המערכה המתנהלת מסביב לאהרון כהן. כי כאשר ממונה על שרותי-בסטחון נוקט בקו קיצוני זה של נסיון להשפיע על דעת הקהל לשם הרשעת נאשם עוד לפני הבאתו לדין, ומבלי שתהיה לו כל אפשרות להגן על עצמו — הרי מתעורר ממילא החשד כי כאן מתנהלת מערכה פוליטית מובהקת, באמצעים פוליטיים, ולמען מטרות פוליטיות.

סיפורו של הממונה האלמוני היה מלודרמטי ביותר, נראה כלקות מספר-מיטורין מרתק. לפי סיפור זה, מתרכז למעשה אישורו של אהרון כהן בנקודה אחת: כי קיים מגע רצוף עם אדם זר, בדיוק אחת לחודש, במעטה של סודיות.

לדברי הממונה, נתעורר החשד כאשר ראה שוטר-תנועה, בליל 15 באפריל, מכונית בעלת סימון דיפלומטי עומדת ריקה על הכביש ליד שער-העמקים, חודש אחרי שהבחין באותה מכונית באותן נסיבות. כאשר הגיש דו"ח על כך, נכנס שרותי-הבסטחון לפעולה. שם מארב, כעבור חודש בדיוק, ב-15 במאי, עשר דקות אחרי השעה תשע בערב, הופיעה המכונית שוב ליד השער הצדדי של שער-העמקים. נוסע אחד ירד ונפגש עם איש שחיקה לו. המכונית המשיכה לנסוע, חזרה כעבור שעה וחצי ולקחה את הנוסע המסתורי. כל עוד היתה ליד שער-העמקים, לא הודלקו פנסיה ולא הורא לוח-המספרים שלה.

אותו מראה חזר ב-15 ביוני וב-15 ביולי, אנשי הש.ב. הבחינו כי האיש המזומן והאורח דיברו שפה זרה, שעה שטיילו "במקום נידח" במשק, בקירבת המוסד החינוכי. חקירה גילתה ללא קושי כי האיש המקומי הוא אהרון כהן, וכי האורח הוא אדם זר מסוים. פגישת נוספת מאותו סוג נתקיימה בסוף חודש אוגוסט — ומאז לא נתגלה שום עובדה חדשה, בתקופה של קרוב לחודשיים שקדמו להזמנת כהן למשרד ראש-הממשלה ומאסרו שם.

בחיפוש שנערך בביתו של כהן, נתגלה כי כהן ניהל יומנים מפורטים על כל פגישותיו, כולל פגישותיו עם האדם הזר. מדברי הממונה מסתבר כי ביומנים אלה לא נמצא כי כהן מסר לאדם הזר חומר בטחוני סודי — ואכן, בכל דברי הממונה אין שום רמז כי אמנם יש הוכחה כי כהן מסר חומר סודי מסוים כלשהו לאדם הזר. כראיה נוספת לבנין טענותיו, סיפר הממונה כי כהן השתמש בצופן, שפוענח על-ידי אנשי הש.ב. הממונה לא טען כי המיטמכים שהיו כתובים ב"צופן" זה היו סודיים, או שהכילו חומר בטחוני סודי. נראה כי למעשה הטענה היחידה נגד כהן היא שפגש את האדם הזר בצורה שפגש.

שרשרת של עובדות מגוזזות

אין צורך להיות חוקר מנוסה כדי להבין כי בנין-הוכחות זה לקוי בחסר. אם הכחנה להוכיח כי כהן הוא מרגל, שמסר סודות בטחוניים למעצמה זרה כדי להזיק לבסטחון המדינה, בנין זה קלוש ביותר.

גם אם ההגנה תקבל את המימצאים העובדתיים של הש.ב. ולא תטען כי הם מבוססים על עדויות-שקר (כפי שקרה במשפטי רצח קסטנר) הרי העובדה הברורה היחידה תהיה שכהן נפגש עם אותו אדם זר, בניגוד לרצון מפלגתו ומשקו.

מפ"ם העבירה צנזורה על ספרו האחרון של כהן, ומחקה ממנו קטעים שלא תאמו את קו המפלגה. לאחר מכן ביקש כהן מעיקוב חזון רשות להראות לאותו נציג זר מסוים את כתב-היד של ספרו החדש, לשם התייעצות מדעית. חזון סירב לתת רשות זו, מתוך דעה שהמפלגה תמחק גם מספרו החדש של כהן קטעים שאינם תואמים את הקו שלה. חזון לא רצה כי הנציג הזר יראה את הספר לפני מחיקת אלה, וכי יוכל בצורה זו לעמוד אחריכך על המחיקות.

(נקודות המחלוקת בין כהן וצמרת מפ"ם: דעתו של כהן כי על רקע המציאות הערבית, גמאל עבד אל-נאצר, המהפכנים העיראקים והסודיים — הם כוחות מתקדמים, שיש להתחשב אליהם בחיוב. צמרת מפ"ם נאלצת לשלול הנחה זו, הסותרת בצורה קיצונית את השלמת מפ"ם עם מיבצע-סיני ותמיכתה הפאסיבית בקו הממשלה הנוכחית, המכתן כולו נגד המהפכה המצרית, העיראקית והאלג'יריית).

אם נפגש כהן עם האדם הזר למרות האיסור המפלגתי המפורש, הרי כל סיפורו של הממונה על הפגישות סביר למדי. טבעי כי כהן יבקש את האיש הזר להשאיר את מכוניתו הדיפלומטית מחוץ למשק, יקבל את פניו ליד שער צדדי (שהוא, אגב, הקרוב ביותר לחדרו של כהן, הסמוך למוסד החינוכי של שער-העמקים), וכי הזר יבוא בתשע בערב, כאשר אי-אפשר להכיר אדם בבירור בשבילי המשק הבלתי-מוארים.

במקרה זה, סביר גם כי כהן ישתמש בצופן פשוט (ופרימיטיבי עד כדי גיחוך) כדי לרשום פרטים שלא רצה כי יודעו לכל חברי המשק הנכנסים ויוצאים לחדרו.

אולם אם לראות את העובדות האלה על רקע של פרשת ריגול אמיתית, הרי זוהי שר-שרת פוטטית של פרטים מגווחים. מסתבר כי:

- האדם הזר, שיש להניח במקרה זה שהוא מרגל בינלאומי, בא למקום המיפגש במכונית בעלת סימון דיפלומטי, והשאיר אותה כמה פעמים ליד מקום הפגישה, על הכביש הראשי.
- כהן, מרגל מסוכן, הביא את האיש הזר לביתו, תחת להיפגש עמו במקום נידח, וזה בשעה שעדיין רוב חברי המשק ערים, והיה סיכוי רב שיבחינו בפגישות (טען השבוע מזכיר שער-העמקים: במשק ידעו על פגישות אלה).
- המרגל המסוכן כהן ניהל ירושום מדויק של כל פגישותיו עם הרבי-מרגל.
- מעולם לא הוזרה כהן (או מישהו במפ"ם) כי האדם הזר חשוד כמרגל, והממונה אף אינו אומר שיש הוכחה לכך.

יתכן כי הממונה עצמו הבחין עד כמה קלושות טענות אלה. לכן הוסיף כמה הכרות

הנאשם בא אהרון כהן (במכנסו האקז) יוצא מן המכונית שהביאה אותו לשער האחורי של בית-המשפט החיפאי. מנגנון-החושך דאג להזמין מראש מסריטי-יומן להנחת הממנד והקהל שוארגן במקום. יוסף זה הוצג כבר למחרת היום בבתי-הקולנוע ברחבי המדינה — שיא חדש בעולם הקולנוע הישראלי.